

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
BENIΖΕΛΟΥ 55, 65403 ΚΑΒΑΛΑ Τ.Θ.1379
ΤΗΛ.: 2510 222942, FAX: 2510 231505
E-mail: geoteeam@otenet.gr
Web site: www.geotee-anmak.gr
Πληροφορίες: Αμπελίδης Θεόδωρος

Καβάλα, 22-10-2012

Αριθ. Πρωτ: 1011

Προς: Αναπτυξιακή Δράμας Α.Ε.

Κοιν.: Όπως ο Πίνακας Διανομής

Θέμα: «Απόψεις και προτάσεις του παραρτήματος μας σχετικά με το Επιχειρησιακό Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου του Δήμου Δράμας».

Σχετ.: Υπ. αριθμ. πρωτ. 205/05-09-2012 έγγραφο σας.

Το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Παράρτημα Ανατολικής Μακεδονίας είναι ο θεσμοθετημένος Επιστημονικός Σύμβουλος της Πολιτείας σε θέματα πρωτογενούς παραγωγής και προστασίας περιβάλλοντος (άρθρο 2 του Ν.1474/1984), με περιοχή αρμοδιότητας του τις Π.Ε. Καβάλας, Δράμας και Σερρών. Κινούμενο σε αυτά τα πλαίσια και επιτελώντας το ρόλο του, το παράρτημα μας, αξιοποιεί τη μεγάλη εμπειρία των συναδέλφων Γεωτεχνικών της περιοχής. Η εμπειρία αυτή αφορά σε ζητήματα και προβλήματα της περιοχής μας και ειδικότερα της Ορεινής Ροδόπης, καθότι είχε συστήσει σχετική ομάδα εργασίας για το θέμα αυτό (Ολοκληρωμένο πρόγραμμα βιώσιμης ανάπτυξης οροσειράς Ροδόπης).

Οι 4 βασικοί άξονες του εν λόγω προσχεδίου κινούνται στη σωστή κατεύθυνση. Για να είναι επιτυχημένο όμως και εφαρμόσιμο ένα τέτοιο επιχειρησιακό σχέδιο θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη και τα παρακάτω:

- 1) Τη δημιουργία διαχειριστικών μελετών εφόσον αυτές δεν υπάρχουν. Ενώ αν υπάρχουν να επικαιροποιηθούν.
- 2) Τη σύνταξη ΣΧΟΑΠ και ένταξη των περιοχών αυτών στο Γ.Π.Σ. του Δήμου Δράμας.
- 3) Λόγω της χαμηλής πυκνότητας πληθυσμού και του χαμηλού εισοδήματος αυτών θα πρέπει να δραστηριοποιηθεί ο τοπικός πληθυσμός με την

δημιουργία κατάλληλων μικρών συνεταιριστικών επιχειρήσεων αξιοποίησης είτε του ορυκτού πλούτου και των τοπικών προϊόντων της περιοχής είτε του τουριστικού προϊόντος αλλά και άλλων κλάδων της πρωτογενούς παραγωγής, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση του εισοδήματος των κατοίκων της περιοχής και στην παραμονή τους εκεί. Πάντοτε με κατάλληλη χωροθέτηση των εκάστοτε δράσεων. Έτσι δεν θα παρατηρείται το φαινόμενο να έρχονται μεγάλες εταιρίες αξιοποίησης του πλούτου της περιοχής, οι οποίες θα βλάψουν την περιοχή οικονομικά ακόμα και αν τηρούν όλες τις περιβαλλοντικές προδιαγραφές, διότι ο πλούτος που θα παράγεται στην περιοχή σε μεγάλο ποσοστό θα φεύγει εκτός αυτής.

- 4) Οποιοδήποτε έργο θα κατασκευαστεί στην περιοχή θα πρέπει γίνει οργανωμένα εξασφαλίζοντας πρωτίστως, τόσο τη συντήρηση του, όσο και την συνεχόμενη και αδιάλειπτη λειτουργία του.
- 5) Τη σοβαρή έλλειψη προσωπικού, μέσων και κονδυλίων που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια σε όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες που διαχειρίζονται, επιβλέπουν ή υποστηρίζουν τα διάφορα προγράμματα ή και ακόμα συντάσσουν ή εφαρμόζουν τις διαχειριστικές μελέτες. Το πρόβλημα μάλιστα στην περίπτωση μας είναι εντονότερο στις Δασικές υπηρεσίες που ενώ αδυνατούν λόγω αυτών των ελλείψεων, καλούνται να υποστηρίξουν διάφορα πρόγραμμα. Συνεπώς όλες αυτές οι υπηρεσίες πρέπει να ενισχυθούν. Λύσεις σε αυτήν την περίπτωση μπορούν να δώσουν οι δήμοι της περιοχής πάντα σε συνεργασία και με επίβλεψη των κατά τόπους Δασαρχείων, χωρίς αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι το δασικό χωριό Ελατιάς, ωφέλιμο θα ήταν να περιέλθει η χρήση του στο δήμο, ώστε έτσι να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης της περιοχής. Όλα αυτά ισχύουν με την προϋπόθεση της ομαλής χρηματοδότησης των δήμων, πράγμα που δεν συμβαίνει λόγω των δυσλειτουργιών του «Καλλικράτη». Άλλη λύση είναι η σύμπραξη του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα τηρώντας τις προϋποθέσεις του 3^{ου} κριτηρίου (ανωτέρω).
- 6) Όσον αφορά την παραγωγή και τη διάθεση προϊόντων της περιοχής πρέπει πρώτα να γίνουν ή να βελτιωθούν οι υποδομές παραγωγής και

διάθεσης ασφαλών - και σύμφωνα με τις εκάστοτε προδιαγραφές - προϊόντων (σταυλικές εγκαταστάσεις, οδικό δίκτυο, εγκαταστάσεις επεξεργασίας κ.λ.π.) και κατόπιν να προωθήσουμε το μάρκετινγκ των προϊόντων της περιοχής δίνοντας τους μια Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης.

Τέλος, θα πρέπει να εκμεταλλευτούμε τη βιομηχανική υστέρηση της περιοχής προάγοντας την ανάπτυξή της, μέσω της αξιοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος και του πρωτογενούς τομέα σε συνδυασμό με τον τουρισμό και τις τοπικές μορφές του (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός κ.λ.π.). Ο όρος πράσινη ανάπτυξη δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση μας, διότι προϋποθέτει επενδύσεις εντάσεως κεφαλαίου που δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν από τις τοπικές κοινωνίες και επίσης εναντιώνονται στη φυσιογνωμία της περιοχής. Άρα θα πρέπει να μιλάμε για Αειφόρο Ανάπτυξη και όχι για πράσινη ανάπτυξη.

Κλείνοντας, θέλουμε να τονίσουμε ότι εξαιτίας του πολυσύνθετου των δράσεων είναι πιθανό να προκύψουν συνέργειες με άλλα έργα ή ενέργειες που έχουν σχεδιαστεί ή προταθεί για τις συγκεκριμένες περιοχές παρέμβασης. Συνημμένα παρακάτω θα βρείτε αναλυτικότερα τις προτάσεις του παραρτήματος μας.

Ο Πρόεδρος της Δ.Ε.

του ΓΕΩΤΕ.Ε.

Ανατολικής Μακεδονίας

Ζαφείρης Μυστακίδης

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

Γενικές Επισημάνσεις - Γενικότερες Προτάσεις

Σε γενικές γραμμές το παρόν επιχειρησιακό σχέδιο είναι επαρκές όσον αφορά την κατάρτισή του στο αρχικό στάδιο που βρίσκεται προς το παρόν. Παρακάτω αναφέρουμε όμως κάποιες επισημάνσεις (πέραν των προτάσεων) οι οποίες πιστεύουμε ότι εποικοδομητικά μπορούν να συμβάλουν στην επιτυχία του έργου.

Επίσης πολύ θετική είναι και η τελική επισήμανση που τοποθετεί το παρόν ενημερωτικό σχέδιο σε σωστό πλαίσιο, το «ότι το επιχειρησιακό δεν θα εξαντληθεί στην παράθεση έργων και υποστηρικτικών ενεργειών, αλλά θα προχωρήσει στην κατάθεση συγκεκριμένων προτάσεων επίλυσης θεμάτων θεσμικού – διοικητικού χαρακτήρα που δυσχεραίνουν την αναπτυξιακή διαδικασία στον ορεινό χώρο».

Μεγάλο μειονέκτημα για τη συγκεκριμένη περιοχή τα προηγούμενα χρόνια αποτέλεσε η εγγύτητα της με το μεγάλο αστικό κέντρο της Δράμας, λόγω και της τάσης αστυφιλίας που είχε αναπτυχθεί στην Ελληνική Κοινωνία τα προηγούμενα χρόνια. Η οικονομική κρίση που βιώνουμε σταδιακά μεταβάλλει τις τάσεις αυτές δημιουργώντας ένα κύμα επιστροφής των νέων στην ύπαιθρο, το οποίο θα πρέπει να εκμεταλλευτούμε και στην συγκεκριμένη περιοχή.

Σαν **γενική πρόταση** που θα πρέπει να επισημάνουμε και να προτείνουμε, και δεν διαφαίνεται στην παρούσα πρόταση της Αναπτυξιακής, είναι ότι ο σχεδιασμός σε ένα κομμάτι του ορεινού όγκου δεν μπορεί και δεν πρέπει να γίνει μονομερώς. **Στο σχεδιασμό θα πρέπει να προβλεφθεί ή / και να επιβάλλεται ο κοινός σχεδιασμός με τους Δήμους που γειτονεύουν: Δήμος Κάτω Νευροκοπίου – Δήμος Παρανεστίου.** Έτσι θα αναπτυχθεί η περιοχή σε ένα δίκτυο που θα ενοποιεί το χώρο και θα προωθεί δράσεις ολοκληρωμένου σχεδιασμού.

Έτσι για να είναι επιτυχημένο το συγκεκριμένο επιχειρησιακό σχέδιο θα πρέπει να το δούμε σφαιρικά και ευρύτερα μακριά από τον τοπικισμό του αστικού κέντρου της Δράμας. Άρα θα πρέπει να επιζητηθεί η συνεργασία και των όμορων Δήμων (Νευροκοπίου και Παρανεοστίου), οι οποίοι θα πρέπει να συντάξουν ανάλογα συνεργαζόμενα επιχειρησιακά σχέδια με αυτό της Δράμας σε συνδυασμό πάντοτε και με το ολοκληρωμένο πρόγραμμα βιώσιμης ανάπτυξης οροσειράς Ροδόπης της Περιφέρειας Α.Μ.Θ.. Μόνο τότε θα διατηρηθεί και η ενότητα της περιοχής ολοκληρωμένα από τους Ποταμούς έως και το Δάσος της Χαϊντούς. Έτσι θα μπορέσει και η περιοχή του ορεινού χώρου Δράμας να μελετηθεί ως ένα διοικητικό και μόνο υποσύνολο δράσεων και έργων ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής, βασιζόμενο στο στρατηγικό πλάνο της ευρύτερης περιοχής και ειδικεύοντας σε επιμέρους αλληλοσυμπληρωμένους τομείς, όπως είναι ο τουρισμός και κατόπιν σε διοικητικές ενότητες, όπως π.χ. τουρισμός στην ορεινή περιοχή Δήμου Δράμας.

Έτσι, για παράδειγμα και επιχειρηματολογώντας για τα ανωτέρω αναφερόμενα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε σαν προτάσεις τα παρακάτω: α) Ένα δίκτυο δασικών δρόμων που θα έχει πολλαπλές εισόδους - εξόδους σε όλους τους Δήμους και θα αυξάνει την επικοινωνία, θα βελτιώνει την πρόσβαση, και θα προάγει την επισκεψιμότητα. β) Ενώ στα πλαίσια της αναβάθμισης του οικιστικού περιβάλλοντος, ο σχεδιασμός θα πρέπει να γίνει σε μια κοινή βάση αντιμετώπισης των προβλημάτων, έτσι ώστε να άρει την απομόνωση και να εξοικονομήσει πόρους. Ο σχεδιασμός σ' αυτή τη βάση πιθανόν να δημιουργήσει και νέες διαδρομές, π.χ. η βελτίωση της σύνδεσης ΤΚ Μακρυπλαγίου – ΤΚ Νικηφόρου, οι οποίες θα μπορέσουν να στοχεύσουν στη φιλοξενία συγκεκριμένων δράσεων (ποδήλατο βουνού κ.λ.π.).

Δόκιμο θα ήταν λοιπόν να καταρτισθεί στην παρούσα φάση και το νομικό πλαίσιο συνεργασίας των Δήμων.

Ο ορεινός χώρος του Δήμου Δράμας διακρίνεται, όπως μας λέει και το ενημερωτικό σημείωμα, για το αναξιοποίητο της περιοχής και το απέραντο της άγριας φύσης. Αυτό το χαρακτηριστικό θα πρέπει να διέπει την όλη φιλοσοφία ανάταξης της περιοχής, διαφυλάσσοντάς το ως μοναδικό συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων περιοχών της Ελλάδας και της Ευρώπης γενικότερα.

Η ανάπτυξη της περιοχής θα πρέπει να βασιστεί στα υπάρχοντα τοπικά κέντρα οικονομικής ανάπτυξης. Σαν τοπικά κέντρα ανάπτυξης θα έπρεπε να οριστούν οι υπάρχοντες οικισμοί και το Δασικό χωριό Ελατιάς (που για να επιτελέσει το ρόλο του θα πρέπει να παραμένει κάτω από Δημόσιο γενικότερα με κοινωνικό έλεγχο, π.χ. Δ.Σ. από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς συνοδευόμενο από επιστημονική συμβουλευτική επιτροπή).

Στα κέντρα αυτά θα πρέπει να εφαρμοστεί η επιτυχημένη εμπειρία προσέλκυσης ανθρώπων και όχι άμεσα οικονομικών κεφαλαίων (που δεν υπάρχουν σήμερα). Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει παραχώρηση οικοπέδων στα χωριά σε συνδυασμό με παραχώρηση γεωργικής γης. Παραχωρήσεις χρήσης δασικών εκτάσεων θα πρέπει να γίνουν με σκοπό την κτηνοτροφία, την ιχθυοκαλλιέργεια, την εκτροφή θηραμάτων.

Ο Δήμος Δράμας επικουρούμενος από την Αναπτυξιακή Δράμας θα έπρεπε να επιζητά την **ίδρυση μονάδας-γραφείου** στο Δήμο ή στην ίδια την Αναπτυξιακή που είναι και ο ρόλος της, επανδρωμένο από επαρκή αριθμό γεωτεχνικών, ώστε να καταγράψουν κάθε δυναμικό που προσφέρει η περιοχή και να το προωθήσουν ως έτοιμες λύσεις (οικονομοτεχνικές μελέτες, αγορές διάθεσης προϊόντων, εξεύρεση χρηματοδοτήσεων - προγραμμάτων, συνένωση μικροεπενδυτών – ανέργων σε κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις κ.α.) στους πολίτες της Δράμας αλλά και ευρύτερα που ενδιαφέρονται για μετεγκατάσταση - επενδύσεις στην περιοχή.

Ειδικότερες Προτάσεις ανά άξονα Δράσης:

ΑΞΟΝΑΣ 1

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Οι προτάσεις μας στον άξονα αυτό είναι οι παρακάτω:

- 1) *Δράση 1.1 και 1.2.* Στα άμεσα μέτρα οικονομικής απόδοσης για την περιοχή, που θα διασφάλιζε ταυτόχρονα και το φυσικό περιβάλλον της, είναι η ίδρυση Ελεγχόμενης Κυνηγετικής Περιοχής (αξιοποιώντας το σημερινό όνομα της περιοχής ως καλού κυνηγότοπου) δίνοντας παράλληλα

δουλειά στον τοπικό πληθυσμό και προσελκύοντας ταυτόχρονα νέους ανθρώπους από την πεδινή περιοχή.

- 2) Στους ορεινούς όγκους της Ελλάδας και της περιοχής μελέτης μας ειδικότερα, υπάρχουν σημαντικοί υδάτινοι φυσικοί πόροι που επιτρέπουν τη δημιουργία ορεινών λιμνοδεξαμενών και υγροτοπικών οικοσυστημάτων υψηλής βιοκοινωνικής λειτουργίας με δυνατότητες άμεσης παροχής νερού σε επίγεια και εναέρια πυροσβεστικά μέσα αλλά και χρήση τους για την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών. Τα υδαποθέματα αυτά μπορούν να συμβάλλουν στην ευρωστία και ανάπτυξη των δασικών οικοσυστημάτων και στην ανθεκτικότητά τους έναντι των δασικών πυρκαγιών. Γι' αυτό προτείνουμε τη δημιουργία τέτοιων στην περιοχή - αναλόγως και των αναγκών της περιοχής -καθότι αυτές οι λιμνοδεξαμενές θα έχουν πολλαπλή χρήση και εφαρμογή. Οι χρήσεις αυτών των δεξαμενών είναι πέραν της πυροσβεστικής γιατί μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αρδευτικές για τις καλλιέργειες της περιοχής, για τη διευθέτηση των υδάτων ορεινών χειμάρρων, για τη χρήση στην κτηνοτροφία, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να έχουν και άλλες χρήσεις οικότουρισμού όπως η αναψυχή και το ερασιτεχνικό ψάρεμα. Η κατασκευή τέτοιων δεξαμενών αναλόγως και των αναγκών της περιοχής μπορούν να γίνουν κατόπιν ειδικής μελέτης. Πληροφορικά σας αναφέρουμε ότι ανάλογες μελέτες έχουν ήδη γίνει στο Λαϊλιά Σερρών και μπορούμε να σας εξειδικεύσουμε το θέμα.
- 3) Στον άξονα κυρίως των Δράσεων 1 & δευτερευόντως στον άξονα 2 προτείνεται: Καταγραφή χλωρίδας – πανίδας αυτοχθόνων ειδών (άγρια φρούτα του δάσους, αγριολούλουδα, άγρια ζώα), προβολή τους σε εθνικούς καταλόγους, διάδοση του τρόπου διαφύλαξης - αειφορικής διαχείρισης.

ΑΞΟΝΑΣ 2

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ

Οι προτάσεις μας στον άξονα αυτό είναι οι παρακάτω:

- 1) Δράση 2.1 **Ενίσχυση της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής.** Στην περιοχή αυτή είναι οξύμωρο να χρησιμοποιούμε τους όρους και τα

αναπτυξιακά πρότυπα άλλων περιοχών. Πρέπει να γνωρίζουμε ότι στον ορεινό όγκο όταν αναφερόμαστε στην κτηνοτροφία εννοούμε την εκτατική, όταν αναφερόμαστε στη γεωργία εννοούμε μικρές εκτάσεις χαμηλής απόδοσης. Βασικός άξονας κάθε αναπτυξιακής προσπάθειας στον ορεινό χώρο του Δήμου Δράμας είναι η προσπάθεια για την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής στη συνολική παραγωγή του πρωτογενή τομέα προϊόντων με μοναδικά ποιοτικά χαρακτηριστικά (και όχι με ποσοτικά). Προς την κατεύθυνση αυτή (δημιουργία μη ανταλλάξιμης ταυτότητας) μπορεί να συνεισφέρει η παραγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων μέσα από πιστοποιημένα πρότυπα (Agro1, Agro2) έτσι ώστε να είναι αναγνωρίσιμα και να βελτιωθεί η εμπορευσιμότητα τους (ΠΟΠ, ΠΓΕ).

- 2) Στον Άξονα 2 και συγκεκριμένα στη Δράση 2.1 περί ενίσχυσης της γεωργοκτηνοτροφικής και δασικής παραγωγής μπορούμε να αναφέρουμε και τα παρακάτω:

Στο σχέδιο κειμένου που μας αποστείλατε αναφέρετε η διαπίστωση ότι οι παραπάνω δραστηριότητες είναι *σε κρίση* λόγω και της ίδρυσης του Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης. Με αυτήν τη διαπίστωση διαφωνούμε διότι το γεγονός της ίδρυσης του πάρκου είναι επαρκής παράγοντας προβολής της περιοχής για τον εναλλακτικό τουρισμό και γνωστοποιεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά – άρα και τα πλεονεκτήματα της περιοχής ως προς τις παραγωγικές δυνατότητες της περιοχής. Αυτή η προβολή γίνεται σε δυνητικούς πελάτες των προϊόντων της περιοχής εντός της Ελληνικής επικράτειας προσδίδοντας το **Brand name της περιοχής δυτικής Ροδόπης** (και όχι όπως προτείνεται από το ενημερωτικό σημείωμα, ξεχωριστό Brand name μόνο για την ορεινή περιοχή του Δήμου).

Η κρίση αυτών των δραστηριοτήτων οφείλεται κυρίως σε πολλαπλούς άλλους λόγους (αστυφιλία, μετανάστευση, έλλειψη αναπτυξιακών προγραμμάτων, υποδομών κ.α.) η ανάλυση των οποίων δεν είναι της παρούσης αλλά αποτελούν μέρος και του Γεωργικού Προβλήματος της Χώρας μας τα τελευταία 50 χρόνια.

- 3) Δράση 2.1 - **Εγγειοβελτιωτικά έργα:** Όπως αναφέρθηκε και στον άξονα 1, το φυσικό περιβάλλον συμπεριλαμβάνεται στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής και μπορεί να προστατευθεί με τα κατάλληλα έργα (ορεινές λιμνοδεξαμενές, πολλαπλών χρήσεων και σκοπών: αντιπυρικών, εμπλουτιστικών, αισθητικών) και να αναδειχθεί. Με τον τρόπο αυτό και ως προς τους γενικούς σκοπούς του Επιχειρησιακού Σχεδίου θα επιτευχθεί η προστασία, βελτίωση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, θα ενισχυθεί η τοπική οικονομική βάση και θα επέλθει σημαντική βελτίωση στις υποδομές και στην ποιότητα της ζωής.
- 4) Στην κατηγορία Δράσεων 2.1 – **εγγειοβελτιωτικά**, προτείνεται επίσης: Έργα συγκράτησης νερού στις υδρολογικές λεκάνες. Μελέτες εμπλουτισμού των υδρολογικών λεκανών με φυτεύσεις, με υδρομαστεύσεις, φράγματα μικρής κλίμακας, έργα στον ορεινό όγκο, τα οποία θα αλλάξουν την κατάσταση και μέσα στο αστικό συγκρότημα του Δήμου Δράμας, βελτιώνοντας τους Ξεροχειμάρρους π.χ. Καλλιφύτου. Να αναφέρουμε εδώ ότι ΤΚ Μακρυπλαγίου, Λιβαδερού, βρίσκονται στην λεκάνη απορροής του Αγγίτη, ενώ η ΤΚ Σιδηρονέρου στη λεκάνη απορροής του Νέστου, αυτή η διαφοροποίηση θα πρέπει να μας οδηγήσει και σε διαφορετική αντιμετώπιση στη διαχείριση τους.
- 5) Δράση 2.1 - **Αγροτικός εξηλεκτρισμός:** Η ηλεκτροδότηση και η επέκταση του ηλεκτρικού δικτύου με σκοπό τη βελτίωση της βιωσιμότητας των γεωργικών και ιδιαίτερα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις θα πρέπει να πραγματοποιούνται με απόλυτο σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον και στο τοπίο της υπαίθρου, ώστε αυτό να παραμείνει αναλλοίωτο. Όπου η ηλεκτροδότηση δεν είναι δυνατή προτείνεται, είτε να ενισχυθεί η μετεγκατάσταση των κτηνοτροφικών μονάδων σε περιοχές με όλες τις απαραίτητες υποδομές (ηλεκτρικό, βιολογικούς καθαρισμούς κ.λ.π.), είτε να ενισχυθεί η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών διατάξεων ή άλλων μορφών ανανεώσιμης ενέργειας σε αυτές τις μονάδες κατά τρόπο που να καταστούν ενεργειακά αυτόνομες. Εδώ, κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί ότι μια κτηνοτροφική μονάδα που λειτουργεί χωρίς σύνδεση στο δίκτυο ηλεκτροδότησης δεν είναι σε θέση

να παράγει ποιοτικό προϊόν και να είναι ανταγωνιστική. Για παράδειγμα, χωρίς τη χρήση σύγχρονου αμελκτικού συγκροτήματος και παγολεκάνης δεν είναι εφικτή η παράδοση στις γαλακτοβιομηχανίες πρόβειου και γίδινου γάλακτος με επιθυμητά ποιοτικά χαρακτηριστικά (Ολική Μικροβιακή Χλωρίδα εντός των προβλεπόμενων ορίων). Επίσης, η έλλειψη δυνατότητας για χρήση μηχανολογικού εξοπλισμού στη διαχείριση της μονάδας (π.χ. ταινία διατροφής, σφυρόμυλος – χαρμανιέρα, τεχνητός θηλασμός αρνιών) λειτουργεί ανασταλτικά στην επίτευξη κερδοφορίας στα σημερινά οικονομικά πλαίσια.

- 6) Άξονας 2 (αφορά όλες τις δράσεις του άξονα): **Βελτίωση προσβασιμότητας στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις (Αγροτική οδοποιία)**. Στην περιοχή του ορεινού χώρου του Δήμου Δράμας, τόσο λόγω της ιδιαίτερης γεωμορφολογίας που παρουσιάζει (ορεινοί όγκοι) όσο και της διασποράς των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, υπάρχει η ανάγκη κατασκευής αλλά και βελτίωσης της προσβασιμότητας προς τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις μέσω της βελτίωσης της αγροτικής οδοποιίας. Το υπάρχον αγροτικό δίκτυο εμφανίζει σε πολλά σημεία προβλήματα βατότητας, ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες, ενώ σε αρκετά σημεία απαιτείται και η διάνοιξη νέου. Οι χρήσεις αυτού του δικτύου θα είναι πολλαπλές τόσο για αγροτική χρήση, όσο και για την δασική προστασία και τον αγροτουρισμό. Από την άλλη η επέκταση και η βελτίωση της βατότητας του αγροτικού οδικού δικτύου μπορεί να συνεισφέρει στη μείωση του κόστους μεταφοράς των προϊόντων, την ευκολότερη και ταχύτερη πρόσβαση των γεωργικών μηχανημάτων και την ταχύτερη και ασφαλέστερη μεταφορά των ευπαθών προϊόντων. Η εξασφάλιση της εύκολης και ασφαλούς προσπελασιμότητας στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου και η παροχή των αναγκαίων προϋποθέσεων για τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των καλλιεργητικών μεθόδων (πρόσβαση μηχανών, εύκολη διακίνηση της παραγωγής κ.ο.κ) συμβάλλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των εκμεταλλεύσεων με θετικές επιπτώσεις στο αγροτικό εισόδημα. Έτσι, στο

συγκεκριμένο Επιχειρησιακό Σχέδιο θα μπορούσαν να ενταχθούν, ενδεικτικά, οι ακόλουθες κατηγορίες έργων:

- Μελέτη και κατασκευή έργων αγροτικής οδοποιίας
- Χωματοργικές εργασίες (όπως διανοίξεις, επιχώσεις τάφρων, διευθετήσεις χειμάρρων)
- Τεχνικά έργα (όπως γέφυρες, ισόπεδες διαβάσεις)
- Στρώση του οδοστρώματος (με άσφαλτο ή 3^Α χαλίκι) για την εξασφάλιση της βατότητας.

7) Άξονας 2 : **Διαφοροποίηση της πρωτογενούς παραγωγής.** Προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της οικονομικής βιωσιμότητας του πρωτογενούς τομέα είναι δυνατό να συνεισφέρουν δράσεις που προωθούν τη διαφοροποίηση της πρωτογενούς παραγωγής με την ίδρυση / επέκταση μονάδων βιολογικής κτηνοτροφίας και ολοκληρωμένης διαχείρισης καθώς και μονάδων παραγωγής καινοτόμων προϊόντων φυτικής παραγωγής (Ίπποφαές, μηλοκαλλιέργειες (Kiku), τρούφα, κουκουναριά, φυλλοδρύς, αρώνιας, γκότζι - μπέρι κ.α.) καθώς και κάποιων «απαξιωμένων» καλλιεργειών όπως της κρνιαάς, καστανιάς, καρυδιάς οι οποίες παρουσιάζουν υψηλή προσαρμοστικότητα και νέες εμπορικές προοπτικές σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Αυτές οι μονάδες παραγωγής καινοτόμων και μη προϊόντων θα πρέπει να είναι μονάδες μικρής κλίμακας που θα συμβαδίζουν με το χαρακτήρα της περιοχής (πιθανότατα θα μπορούσαν να δρουν και ως αγροτουριστικές μονάδες παρέχοντας τη δυνατότητα στους τουρίστες να παρακολουθούν ή να συμμετέχουν σε διάφορες φάσεις της παραγωγικής διαδικασίας). Λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών δεν ενδείκνυται η σαλιγκαροεκτροφή με είδη που δεν είναι άριστα προσαρμοσμένα στις δυσμενείς καιρικές συνθήκες της περιοχής. Έτσι, προς το παρόν, και επειδή δεν υπάρχουν τέτοια εκτρεφόμενα είδη, δεν μπορεί να ευδοκιμήσει μια τέτοια εκτροφή. Η βιολογική κτηνοτροφία συνδέεται άρρηκτα με τη χρήση των βοσκοτόπων. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι στην περιοχή παρέμβασης συμπεριλαμβάνονται σημαντικές εκτάσεις βοσκοτόπων προκύπτει ότι οι δράσεις προώθησης της βιολογικής κτηνοτροφίας θα είχαν ιδιαίτερα

σημαντική συνεισφορά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενούς τομέα μέσω της παραγωγής προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Η καταγραφή και χωροθέτηση των κτηνοτροφικών έργων και εγκαταστάσεων (ενεργών και ανενεργών), η αξιοποίηση τους με δεδομένο το κτιριακό όφελος που μπορεί να προκύψει (παλιά μαντριά αποτελούν αρχέτυπες κατοικίες, ενώ τα στέγαστρα και οι ποτίστρες αποτελούν έργα που θα πρέπει να διερευνηθεί η χρηστικότητα τους από τώρα και στο εξής, ή η δυνατότητα διπλής χρήσης τους).

Ιδιαίτερα χρήσιμη για τη διαφοροποίηση της πρωτογενούς παραγωγής θα μπορούσε να αποδειχτεί η δημιουργία πιλοτικών αγρών και φυτωρίων για τις νέες καλλιέργειες, των οποίων επιδιώκεται η εγκατάσταση στην περιοχή έτσι ώστε αυτές να δοκιμαστούν και να διαπιστωθεί η προσαρμοστικότητα τους στις κλιματικές συνθήκες της περιοχής. Σε περίπτωση θετικών αποτελεσμάτων, η εισαγωγή τους σε εμπορική κλίμακα θα παρουσίαζε υψηλότερες πιθανότητες επιτυχίας.

Η παραγωγή καινοτόμων προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής υψηλής προστιθέμενης αξίας (π.χ. συλλεγόμενα ή καλλιεργούμενα μανιτάρια γανόδερμα) μπορεί να αποτελέσει μια εναλλακτική διέξοδο στην ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και να συνεισφέρει στην προσέλκυση νέων ανθρώπων στον πρωτογενή τομέα σε μια ευαίσθητη δημογραφικά περιοχή. Σημαντική συνεισφορά σε τέτοιες δράσεις θα μπορούσε να προσφέρει και ο Σύλλογος Μανιταρόφιλων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης που δραστηριοποιείται στην περιοχή. Ήδη, εδώ και χρόνια ο σύλλογος αυτός διοργανώνει πληθώρα εκδηλώσεων σε αυτόν τον τομέα και αυτή η εμπειρία του θα πρέπει να αξιοποιηθεί.

8) Άξονας 2: **Διαφοροποίηση της πρωτογενούς παραγωγής – Αγροτουρισμός – Οικοτουρισμός:** Πρόκειται για δραστηριότητες που μπορεί να γίνουν μοχλός ανάπτυξης της περιοχής. Για την ανάπτυξη όμως αυτών των δραστηριοτήτων απαιτείται ειδική μελέτη ή αν τυχόν αυτή υπάρχει, επικαιροποίησή της στις νέες οικονομικές συνθήκες.

9) Άξονας 2 - **Κατάρτιση γεωργών, κτηνοτρόφων, δασεργατών**

Η κατάρτιση των αγροτών, των κτηνοτρόφων των δασεργατών αλλά και των κυνηγών κρίνεται απαραίτητη και θα μπορούσε να συνεισφέρει στη βελτίωση της επαγγελματικής κατάρτισης τους, στην ανάδειξη των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της υπαίθρου, στην εξασφάλιση της παραγωγικής απασχόλησής τους και στη διασφάλιση της συμμετοχής τους στα άλλα μέτρα Αγροτικής Ανάπτυξης για τα οποία η αποδεδειγμένη επαρκής επαγγελματική κατάρτιση αποτελεί προϋπόθεση συμμετοχής. Είναι άλλωστε γεγονός ότι δεν είναι δυνατή η επιτυχία οποιασδήποτε αναπτυξιακής προσπάθειας χωρίς την άρτια εκπαίδευση του εμπλεκόμενου ανθρώπινου δυναμικού.

Οι θεματικές ενότητες που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν είναι, ενδεικτικά, οι ακόλουθες:

- Βιολογική κτηνοτροφία
- Εκτατική εκτροφή μηρυκαστικών και ιδιαίτερα όσον αφορά τους επιστημονικούς κλάδους της Διατροφής και Αναπαραγωγής
- Εκπαίδευση στην παραγωγή καινοτόμων προϊόντων φυτικής και ζωικής παραγωγής (αρώνια, γκότζι – μπέρι, ιπποφαές κ.α.)
- Δημιουργία ή επέκταση της δράσης ήδη υπαρχόντων επιχειρήσεων προώθησης βιολογικών προϊόντων και ανάπτυξης εμπορικών δικτύων και συνεργασιών
- Παραγωγή βιολογικών τυροκομικών προϊόντων (επίσης μπορεί να συνδυαστεί με αγροτουριστικές δραστηριότητες)
- Διαχείριση και λειτουργία αγροτουριστικών επιχειρήσεων
- Ολοκληρωμένη διαχείριση
- Εκπαίδευση Δασεργατών
- Εκπαίδευση ντόπιων κατοίκων - κυνηγών στην προστασία και διατήρηση της χλωρίδας και πανίδας της περιοχής.

10) **Ειδική και πολύ σημαντική κατηγορία για τον άξονα 2 αποτελεί η διαχείριση των βοσκοτόπων και η κτηνοτροφία της περιοχής.** Για αυτό το λόγο θα αναφερθούμε σε αυτήν εκτενέστερα παρακάτω.

Στην Τοπική Κοινότητα Σιδηρονέρου (Σιδηρόνερο, Σκαλωτή και γύρω οικισμοί) υπάρχουν 24 εκτροφές με ζώα κρεοπαραγωγικής κατεύθυνσης, οι οποίες αποτελούνται από:

- 18 εκτροφές με 1120 θηλυκά Βοοειδή κρεοπαραγωγής ελευθέρως βοσκής
- 2 εκτροφές με 650 πρόβατα κρεοπαραγωγικής κατεύθυνσης
- 2 εκτροφές με 550 γίδια
- 2 εκτροφές με 100 ημιάγριες χοιρομητέρες

Η ετήσια παραγωγή των θηλαζουσών αγελάδων τροφοδοτεί με μοσχάρια Ζ.Β. έως 250 κιλών, στην ηλικία των 6 - 8 μηνών τους παχυντές - παραγωγούς σε όλη την Ελλάδα. Επίσης, τα παραγόμενα αμνοερίφια τροφοδοτούν την αγορά με κρέας υψηλής θρεπτικής αξίας. Ένα σύστημα παραγωγής και εμπορίας ζωοτροφών, μεταφορών, μεταποίησης και υπηρεσιών στηρίζεται στην ορεινή κτηνοτροφία της περιοχής.

Η κρεοπαραγωγός κτηνοτροφία στηρίζεται στη βόσκηση των ζώων στους βοσκότοπους (7 μήνες στη βοσκή και 5 στο στάβλο). Άρα, κάθε ενέργεια που αποσκοπεί στη βελτίωση της βοσκοϊκανότητας των βοσκότοπων στηρίζει το εισόδημα της κτηνοτροφίας. Σκοπός μας λοιπόν είναι η επιμήκυνση της διάρκειας παραμονής των ζώων στη βοσκή, με βοσκή υψηλής θρεπτικής αξίας. Συνεπώς, επιτακτική είναι η ανάγκη εκτέλεσης έργων βελτίωσης των βοσκοτόπων και ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή όπου το κόστος διατροφής είναι υψηλό, λόγω της σημαντικής αύξησης των τιμών των ζωοτροφών, μιας και καλλιεργήσιμες εκτάσεις που άλλοτε κάλυπταν ανάγκες ζωοτροφών σήμερα αποδίδονται στην παραγωγή βιοκαυσίμων και εναλλακτικών μορφών χρήσης (φωτοβολταϊκά).

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΑΜΕΣΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Πρόκειται για προτεινόμενα έργα από το **Σωματείο Κτηνοτρόφων Σιδηρονερίου-Σκαλωτής** άμεση αναγκαιότητας, η υλοποίηση των οποίων θα έχει άμεσα θετικά αποτελέσματα.

1. Συντήρηση του υπάρχοντος δικτύου κτηνοτροφικών δρόμων κάθε Άνοιξη, όπως το δρόμο προς Ράσοβο, το δρόμο από Παπάδες προς Κορύλοβο, το

δρόμο από Κόκκινα προς Μαγνήσιο, το δρόμο από Φτέρνα προς Πίτσοβο-Πετρότοπος και το δρόμο από Σκαλωτή προς Βρίζα και Πλακόστρωτο.

2. Ποτίστρες στους βοσκότοπους.

- Κατασκευή ποτίστρας στη θέση ΜΑΓΝΗΣΙΟ και ΒΟΥΝΟΧΩΡΙ.
- Συντήρηση ποτίστρας και καλλιέργεια πηγών στη θέση ΓΕΙΛΕ του Οροπεδίου καθώς και ποτίστρας στη θέση ΠΛΑΤΑΝΙ του Οροπεδίου.
- Μεταφορά νερού από τη θέση ΒΑΣΙΛΗΣΑΣ ΒΡΑΧΙΑ προς ΡΙΨΗ και κατασκευή ποτίστρας στη θέση ΡΙΨΗ Σκαλωτής.
- Αντικατάσταση παλαιού υδρευτικού δικτύου από διασταύρωση Πλακόστρωτο προς στάβλο Λαζαρίδη, διότι σε πολλά σημεία οι σωλήνες έχουν εμφανιστεί στο έδαφος.
- Συντήρηση ποτίστρας στη θέση ΧΑΡΑΚΩΜΑΤΑ και στη θέση ΓΗΣΛΑ.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΒΟΣΚΟΤΟΠΩΝ

A. Σημασία της ορθολογικής διαχείρισης των βοσκοτόπων

Ρο κόστος της διατροφής σε μια κτηνοτροφική μονάδα αντιπροσωπεύει το **60 - 80%** του συνολικού κόστους λειτουργίας της. Η σωστή χρήση και διαχείριση των βοσκοτόπων μπορεί να συντελέσει στη μείωση του κόστους διατροφής κατά **30 - 50%** συντελώντας σε βελτίωση της ρευστότητας της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης και σε ελαχιστοποίηση της εξάρτησής της από το τραπεζικό δανεισμό και τη διακύμανση των τιμών των ζωοτροφών στο εμπόριο.

Επίσης σημαντική είναι η συνεισφορά της ορθολογικής χρήσης των βοσκοτόπων στα ακόλουθα:

- η ευζωία των ζώων
- η αύξηση της παραγωγικότητας και της παραγωγικής ζωής του ζωικού κεφαλαίου.
- τα ποιοτικότερα προϊόντα.
- οι μικρότερες απαιτήσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό και αποθηκευτικούς χώρους.

- Η συμβολή στην επίτευξη περιβαλλοντικών στόχων, όπως μείωση στην κατανάλωση αρδευτικού νερού και μείωση νιτρικών, διαφόρων χημικών και εκπομπών αέριων.
- το μειωμένο κόστος εργασίας.
- η αποσυμφόρησή του στάβλου και η μείωση προσβολής από διάφορες ασθένειες (π.χ. στην περίπτωση των αγελάδων, μαστίτιδες).

Β. Νομικό καθεστώς – προβλήματα

Το νομικό καθεστώς των βοσκοτόπων ένα ανεπίλυτο πρόβλημα δεδομένου ότι οι αρκετές από τις διατάξεις περί οριοθέτησης βοσκοτόπων του Ν. 1734/87 κρίθηκαν ως αντισυνταγματικές από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Ειδικότερα, με την 664/90 απόφασή του, το ΣΤΕ ακύρωσε πάνω από εκατό σχετικές νομαρχιακές πράξεις με ιδιαίτερη αναφορά στη δυνατότητα που έδινε ο νόμος για τη μεταβολή του δασικού χαρακτήρα και προορισμού δασών και δασικών εκτάσεων. Έκτοτε, οι σχετικές διατάξεις του Ν.1734/87 (άρθρα 1,2,3,6) δεν εφαρμόζονται από τη Διοίκηση.

Είναι σαφές λοιπόν ότι το υπάρχον νομικό πλαίσιο δεν παρέχει το αναγκαίο υπόβαθρο για την ορθολογική αξιοποίηση των βοσκοτόπων. Είναι επιτακτική ανάγκη και απαραίτητη προϋπόθεση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της κτηνοτροφίας της χώρας μας η μόνιμη λύση στα ζητήματα της οριοθέτησης των βοσκοτόπων, του προσδιορισμού της βοσκοϊκανότητας του, καθώς και του τρόπου αξιοποίησής τους. Προς την κατεύθυνση αυτή μπορεί να βοηθήσει η χρήση οικείων εργαλείων της νομοθεσίας όπως Γ.Π.Σ., Σ.Χ.Ο.Α.Α.Π., Π.Ε.Ο.Α.Π. κ.α.

Γ. Σπουδαιότητα της διαχείρισης βοσκοτόπων στον ορεινό χώρο του Δήμου Δράμας

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα, η εκτατική αιγοπροβατοτροφία και βοοτροφία πέραν του ότι ταιριάζει στα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά και το αναπτυξιακό προφίλ της περιοχής, συνεισφέρει και κατά ένα πολύ σημαντικό ποσοστό στο ακαθάριστο αγροτικό προϊόν της περιοχής.

Η εκτατική κτηνοτροφία στο εξεταζόμενο χώρο παρουσιάζει ισχυρό αναπτυξιακό δυναμικό και προοπτικές αξιοποιώντας τα ακόλουθα συγκριτικά πλεονεκτήματα:

- κλιματολογικές συνθήκες που διασφαλίζουν μακρά παραμονή των ζώων στους βοσκότοπους και,
- την ύπαρξη σημαντικών εκτάσεων βοσκοτόπων.

Πίνακας: Συγκεντρωτικά στοιχεία από τις ονομαστικές καταστάσεις δικαιούχων βοσκοτόπων του δήμου Δράμας για το έτος 2012.

ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Βοοειδή			Πρόβατα		Κατσίκια		Άλογα Μουλάρια Γαϊδούρια	Χοιρομητέρες	Χοιρίδια πάχυνσης	Σ.Μ.
	2-6 μην.	6-24 μην.	Άνω 2 ετών.	6- 12 μην.	> 12 μην.	6-12 μην.	>12 μην.				
	Χ 0,2	Χ 0,6	Χ1	Χ 0,08	Χ 0,15	Χ 0,08	Χ 0,15				
ΣΚΑΛΩΤΗ	18	179	371				0	46			566
ΣΙΔΗΡΟΝΕΡΟ	42	141	421	0	240	80	516	52	129	68	755,76
ΛΙΒΑΔΕΡΟΥ	65	93	176	20	230	0	0	28	65	193	387,01
ΜΑΚΡΥΠΛΑΓΙ	50	64	203	50	572	0	3007	0	0	0	788,25
ΣΥΝΟΛΟ	175	477	1171	70	1042	80	3523	126	194	261	2497,02

Ένας σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας στην οικονομική βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα των δύο προαναφερόμενων κλάδων αποτελεί η κατάσταση των βοσκοτόπων, οι οποίοι κατά το μεγαλύτερο μέρος και ιδιαίτερα περιμετρικά των οικισμών - είναι υποβαθμισμένοι, χαμηλής παραγωγικότητας και αδυνατούν, υπό τις παρούσες συνθήκες, να καλύψουν σημαντικό μέρος των αναγκών των ζώων. Το κόστος παραγωγής των κτηνοτροφικών προϊόντων (λόγω του υψηλού κόστους διατροφής) σημειώνει συνεχή αύξηση, η ανταγωνιστικότητα μειώνεται και ο κλάδος της εκτατικής κτηνοτροφίας βρίσκεται σε οριακό σημείο από πλευράς βιωσιμότητας. Για το λόγο αυτό κρίνεται επιτακτική η ανάγκη για την εκτέλεση έργων βελτίωσης των βοσκοτόπων.

Δ. Προτεινόμενες γενικότερες δράσεις στους βοσκότοπους

Κινούμενοι σε αυτά τα πλαίσια και λόγω της ιδιομορφίας της περιοχής κρίνεται ότι η χρήση βελτιωμένου ζωικού κεφαλαίου και εντατικών μορφών εκτροφής είναι οικονομικά ασύμφορη. Για το λόγο αυτό, όλο το βάρος πρέπει

να δοθεί στην ενίσχυση της εκτατικής εκτροφής μηρυκαστικών μέσω και της εκτέλεσης διαφόρων δράσεων στους βοσκότοπους.

Ενδεικτικά, μπορούν να αναφερθούν τα ακόλουθα:

- Διάνοιξη δρόμων προς και μέσα στο βοσκότοπο
- Οριοθέτηση - κτηματογράφηση του βοσκότοπου. Είναι επιτακτική ανάγκη ο καθορισμός των ορίων της βοσκήσιμης έκτασης, διότι μετά το 2013 είναι υποχρεωτική η ύπαρξη μόνιμου βοσκότοπου για τη λήψη της ενιαίας ενίσχυσης από τους κτηνοτρόφους της εκτατικής μορφής κτηνοτροφίας.
- Έργα βελτίωσης της βοτανικής σύνθεσης του βοσκότοπου. Διαχείριση-αύξηση της παραγωγικότητας με καθάρισμα κέδρων και φτερών καθώς και των ανεπιθύμητων ξυλωδών ζιζανίων. Κατεργασία-ανασπορά με πολυετή λειμώνια φυτά όπως δακτυλίδα, λόλιο, μηδική, φεστούκα και τριφύλλια. Σπορά σε λωρίδες με ειδικά μηχανήματα, ώστε να μην καταστρέφεται η αυτοφυής βλάστηση. Έτσι, επιτυγχάνεται η βελτίωση της βοτανικής σύνθεσης του βοσκότοπου με ψυχανθή και αγρωστώδη φυτά υψηλής θρεπτικής αξίας. Ο εμπλουτισμός της φυσικής χλωρίδας μπορεί να γίνει με επιλεγμένους σπόρους από λειμώνια νομευτικά φυτά που υπάρχουν όμως στην περιοχή έτσι ώστε να μην διαταράσσεται και η τοπική χλωρίδα
- Ρύθμιση βοσκοφόρτωσης και ελεγχόμενη βόσκηση.
- Κατασκευή στεγάστρων και παγίδων αποπαρασίτωσης με υδροληψία στις βοσκές, ώστε και σε περίπτωση εμφάνισης μολυσματικών ασθενειών να μπορεί η Κτηνιατρική Υπηρεσία να κάνει επεμβάσεις όπως αιμοληψίες και εμβολιασμούς.
- Κατασκευή γεφυριών που ενώνουν ρέματα, χαράδρες στην περίπτωση που αυτά (γεφύρια) βοηθούν στην καλύτερη αξιοποίηση βοσκοτόπων.
- Κατασκευή τεχνικών έργων για την ύδρευση των ζώων (δεξαμενές νερού, ποτίστρες, υδρομαστεύσεις, αγωγοί μεταφοράς νερού, φρεάτια, γεωτρήσεις, αντλητικά συγκροτήματα κλπ.)
- Κατασκευή στεγάστρων για τη στέγαση των ζώων με πρόσθετο χώρο για τους ποιμένες. Η κατασκευή μπορεί να γίνεται είτε με προκατασκευές (προκάτ) ειδικά στις ορεινές περιοχές όπου οι καιρικές συνθήκες

περιορίζουν αισθητά τη χρονική διάρκεια εκτέλεσης των εργασιών ή με τον παραδοσιακό τρόπο.

- Κατασκευή μικρών έτοιμων κατασκευών (τύπου τολ, προκάτ) ή σιδηροκατασκευών για την προστασία των ζώων που βόσκουν ελεύθερα. Δηλ. βοοειδή, αιγοπρόβατα και κυρίως χοιρινά (ντόπια ή αγριογούρουνα) ειδικότερα στα πιο ορεινά τμήματα με τις πιο δύσκολες εδαφοκλιματικές συνθήκες.
- Περίφραξη – εξωτερική ή εσωτερική για την τμηματική (περιτροπική) βόσκηση στην περίπτωση τεχνητών λειμώνων.
- Κατασκευή φρακτών, όταν καθίσταται απολύτως αναγκαίο για το διαχωρισμό ορίων βοσκήσιμων εκτάσεων από τα δάση - δασικές εκτάσεις, με σκοπό τη διαφύλαξη των δασικών εκτάσεων από την ανεξέλεγκτη βόσκηση.

ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΟΥ ΘΑ ΣΤΗΡΙΞΟΥΝ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

- Ίδρυση και λειτουργία φορέα εποπτευόμενου από το Δήμο στελεχωμένου με Γεωπόνους - Ζωοτέχνες και Κτηνιάτρους με αντικείμενο την εκπόνηση μελετών, την παροχή τεχνικών συμβουλών, τη διαβούλευση, επικοινωνία, διάγνωση και αναγνώριση των αναγκών των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.
- Ανάδειξη των τοπικών παραδειγμάτων καλών κτηνοτροφικών πρακτικών με την εφαρμογή της αρχής της πρόδρομης εκμετάλλευσης που προσδιορίζει μεταξύ των διαθέσιμων πρακτικών στην περιοχή την πιο αειφόρο και βιώσιμη και τη θέτει ως στόχο κοινής πρακτικής για όλες τις ανάλογες εκμεταλλεύσεις.
- Δημιουργία Ζώνης Κτηνοτροφίας ορεινού όγκου με σύστημα ολοκληρωμένης διαχείρισης και σύνδεση της ποιότητας του σφάγιου με την τιμή του.
- Ανάπτυξη Στρατηγικού Σχεδίου για τις Χρήσεις της Γης ενόψει των ελλείψεων και των συγκρούσεων που προβλέπονται στο μεσοπρόθεσμο

μέλλον μεταξύ των χρήσεων για διατροφή- ζωοτροφές – βιοκαύσιμα- βιότοπους.

ΑΞΟΝΑΣ 3

ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

Οι προτάσεις μας στον άξονα αυτό είναι οι παρακάτω:

- 1) Στην κατηγορία Δράσεων 3.4 προτείνεται: Η Αναζωογόνηση των παλαιών οικισμών. Η καταγραφή των παλαιών εγκαταλειμμένων κτισμάτων στους οικισμούς που σήμερα φθίνουν ή / και έχουν εγκαταλειφθεί (δημιουργία κτηματολογίου). Η καταγραφή του οικιστικού αποθέματος, θα δημιουργήσει τη βάση προϋποθέσεων κατοίκησης – αναζωογόνησης, ακόμη και σαν περιοχές ανάπτυξης δεύτερης κατοικίας.
- 2) Στην κατηγορία Δράσεων 3.6 προτείνεται: Η καταγραφή και διάδοση (τουλάχιστον σε επίπεδο Δήμου –Περιφερειακής Ενότητας) της τοπικής ιστορίας των περιοχών τόσο αυτών που κατοικούνται όσο και αυτών που έχουν καταστραφεί, έτσι ώστε να θυμηθούν οι παλαιότεροι και να διδαχθούν οι νεότεροι. Η γνώση της ιστορίας άλλωστε αποτελεί πράξη αυτογνωσίας. Στόχος η προβολή των υπαρχόντων και η δημιουργία νέων μνημείων διατηρώντας τις μνήμες (μιας και το μνημείο δίχως μνήμη είναι χωρίς αξία) και διαδίδοντας την τοπική ιστορία, δημιουργώντας στο χώρο προϋποθέσεις γνώσης με διαδραστικό τρόπο, δράση που μπορεί να λειτουργήσει συνεργιστικά με τα σχολεία της περιοχής και θα αποδώσει στον τόπο και στους κατοίκους την αξία που τους ανήκει.

ΑΞΟΝΑΣ 4

ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ

Οι προτάσεις μας στον άξονα αυτό είναι οι παρακάτω:

- Επαφή των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων του Δήμου με φορείς και παρόχους τεχνολογικών καινοτομιών (π.χ. στοχευμένες εκθέσεις, επισκέψεις, ημερίδες, εκπαιδεύσεις και συγκρίσεις τεχνολογιών).

- Επαφή των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων με τους φορείς εφαρμοσμένης έρευνας και εξειδικευμένη ενημέρωση για την Πολλαπλή Συμμόρφωση και την Ασφάλεια – Υγιεινή ζωοτροφών.

- Σύνδεση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων με τους μεταποιητές και τις βιομηχανίες της περιοχής καθώς και των προϊόντων με την τροφοδοσία παιδικών σταθμών, σχολείων του Δήμου, στρατιωτικών μονάδων κ.λ.π. (πράσινες δημόσιες προμήθειες).

- Χρήση αυτόματων πωλητών γάλακτος από τους παραγωγούς στα πλησιέστερα μεγάλα αστικά κέντρα (Δράμα – Καβάλα - Ξάνθη). Η δράση αυτή μπορεί να προωθηθεί τόσο με τη χρηματοδότηση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων όσο και με τη συνεργασία καταναλωτικών οργανώσεων. Πρόκειται για μια δράση που θα αναδείξει την υψηλή ποιότητα του γάλακτος της περιοχής (λόγω της εκτατικής μορφής κτηνοτροφίας) και θα βοηθήσει στο κλείσιμο του μεγάλου ανοίγματος ψαλίδας τιμών μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή. Αυτή η ψαλίδα τιμών μειώνει δραστικά το γεωργικό εισόδημα αλλά και το εισόδημα των καταναλωτών, αποφέροντας παράλληλα μεγάλα κέρδη για τους μεσάζοντες. Με άλλα λόγια προτείνουμε έναν τρόπο απευθείας πώλησης γάλακτος στον καταναλωτή. Αυτό ήδη γίνεται σε κάποιο βαθμό στα προϊόντα κυρίως φυτικής προέλευσης. Ωστόσο θα μπορούσε να γίνει και στο γάλα, προϊόν πρώτης ανάγκης, με πολύ μεγάλη κατανάλωση και πολύ μεγάλη επίσης ψαλίδα τιμής μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή.

Έτσι, συγκεκριμένα, προτείνουμε τη χρησιμοποίηση αυτόματων πωλητών γάλακτος όπου κάθε παραγωγός θα πουλά το δικό του γάλα απευθείας στον καταναλωτή. Το γάλα αυτό θα υπόκειται από το μηχάνημα σε κάποια μορφή παστερίωσης και καθαρισμού. Αυτό που πρέπει να γίνει από την πλευρά του κράτους είναι να νομοθετήσει και να περιγράψει με σαφήνεια την διαδικασία αδειοδότησης και τις προϋποθέσεις για την νόμιμη και ασφαλή εγκατάσταση των αυτόματων πωλητών όπως και για τις διαδικασίες ελέγχου.

Ο τρόπος αυτός πώλησης ήδη εφαρμόζεται σε χώρες του εξωτερικού και υπάρχουν σχετικές αναφορές στο διαδίκτυο: <http://www.ispania.gr/eidhseis/genikes/688-automatic-gala>. Θα είχε λοιπόν ενδιαφέρον η διερεύνηση της

δυνατότητας εφαρμογής αυτού του μέτρου στο συγκεκριμένο προϊόν αλλά και σε όσα άλλα προϊόντα μπορεί να γίνει κάτι παρόμοιο.

Κλείνοντας τις προτάσεις μας θέλουμε να ελπίζουμε ότι σε περιόδους επιδεινούμενης οικονομικής και της αναμενόμενης κοινωνικής κρίσης αυτά τα επιχειρησιακά σχέδια δεν θα είναι μόνο ευχολόγια αλλά θα αποτελέσουν μοχλούς εξόδου από την κρίση ολόκληρων περιοχών της χώρας μας. Μόνο τότε ένα τέτοιο επιχειρησιακό σχέδιο δεν μπορεί να χρεωθεί ως η δικαιολόγηση για την ιδιοκτησιακή μεταφορά του Δασικού Χωριού Ελατιάς από την Δασική υπηρεσία, στο Δήμο Δράμας και έπειτα σε Ιδιώτες. Η παραπάνω ανησυχία μας εδράζεται κυρίως στο γεγονός της υποχρηματοδότησης των Δήμων από την κεντρική εξουσία, γεγονός που έχει σημαντική επίδραση στην αποτελεσματικότητα των δράσεων που αναλαμβάνουν οι Δήμοι.

Τέλος,

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τους παρακάτω συναδέλφους για τις προτάσεις και τις ιδέες τους προκειμένου να συνταχθεί το ανωτέρω κείμενο:

-Αλεξανδρίδου Σωτηρία – Msc Γεωπόνο

Δ/νση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής Δράμας

-Αμπελιδη Θεόδωρο – Msc Γεωπόνο

Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Παράρτημα Ανατολικής Μακεδονίας

-Δαβή Μιχαήλ – Δασολόγο

Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης

-Καλατσιδή Ανάστασιο – Γεωπόνο

Πρόεδρο Σωματείου Κτηνοτρόφων Σιδηρονερίου-Σκαλωτής

-Λαλέ Ευστράτιο – Msc Γεωπόνο

Δήμος Δράμας

-Δρ.Μαρίνο Διονύσιο – Δασολόγο

Δασαρχείο Σιδηροκάστρου

Πίνακας Διανομής

-κ. Αθανάσιο Τσαυτάρη
Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

-κ. Άρη Γιαννακίδη
Περιφερειάρχη Α.Μ.Θ.

-κ. Ιωάννη Ξανθόπουλο
Αντιπεριφερειάρχη Δράμας

- Δήμο Δράμας

- κ. Ούστογλου Γεώργιο
Αντιπεριφερειάρχη Πρωτογενούς Τομέα

- κ. Μιχαηλίδη Κων/νο
Πρόεδρο Περιφερειακού Συμβουλίου Α.Μ.Θ.

-Γεωτεχνικούς Περιφερειακούς Συμβούλους

-Δ.Σ. ΓΕΩΤ.Ε.Ε.

-Φορέας Διαχείρισης Οροσειράς Ροδόπης

-Παραρτήματα ΓΕΩΤ.Ε.Ε.

-Μέλη του Παραρτήματος